

KOPRSKA ŠKOFIJA PO LETU 1945

P. Marjan VOGRIN

OFM Conv, SI-6330 Piran, Bolniška 30

IZVLEČEK

Kratka predstavitev Koprške škofije po letu 1945 je samo utrinek njene bogate zgodovine. Na kratko so predstavljene vse tri administrature in njihovo združitev v enotno škofijo. Prav tako je na kratko predstavljeno poveljno obdobje, skrb za vzgojo vernikov in prizadevanja za izobraževanje duhovnikov.

Ključne besede: administrature, administratorji, verski tisk, semenišče

LA DIOCESI DI CAPODISTRIA DOPO IL 1945

SINTESI

La breve presentazione della diocesi di Capodistria dopo il 1945 rappresenta solo una piccola parte della sua ricca storia. Sono presentate in sintesi le tre amministrazioni apostoliche e la loro unione nella diocesi. Altrettanto brevemente sono trattati il periodo post bellico, l'educazione dei fedeli e l'istruzione dei sacerdoti.

Parole chiave: amministrazioni apostoliche, amministratori apostolici, stampa religiosa, seminario

UVOD

Tako kot so se v začetku 19. stoletja na tem koprskem prostoru menjavale politične oblasti (Benečani, Avstrijci, Francozi, pa spet Avstrijci itd.), podobno je bilo po drugi svetovni vojni, samo da se ni tako pogosto menjavala politična oblast, pač pa cerkvena uprava. Sedanja Koprška škofija obsega tri nekdanje administrature (goriško, tržaško-koprsko in reško), zato je potrebno vse tri predstaviti, da lahko zaznamo, kako je bila obnovljena sedanja koprška škofija.

Do leta 1947 so torej na tem ozemlju uradno obstajale: **Goriška nadškofija, Tržaško-koprška in Reška škofija.**

Po drugi svetovni vojni leta 1947 je na podlagi mirovne pogodbe (Pariz, 10. februarja 1947) del goriške nadškofije pripadal Jugoslaviji, oziroma Sloveniji. Del tržaško-koprške škofije je bil v STO, v coni B pod Vojaško upravo jugoslovanske armade (VUJA), del pa je bil izven te cone. Celotna reška škofija je pripadla Jugoslaviji, del te škofije pa se je nahajal v Sloveniji.

Za slovenski del vseh teh škofij je Sveti sedež uvedel tri samostojne apostolske administrature.

ADMINISTRATURE

Slovenski del reške škofije

Administracija slovenskega dela reške škofije je obsegala dekaniji Trnovo in Hrušico.

V dekanijo Hrušica so spadale župnije: Hrušica, Brezovica, Golac, Podgrad, Pregarje in Slivje (na hrvaškem pa sta ostali župniji Vodice in Mune).

Dekanijo Trnovo pa so sestavljale župnije: Trnovo, Knežak, Prem in Zagorje ter vikariat Harije. Priključeni sta bili tudi župniji Jelšane in Podgraje, ki sta prej sestavljali dekanijo Jelšane.

Prvi administrator reškega dela škofije v Sloveniji, je postal msgr. Karel Jamnik, župnik in dekan v Trnovem, in sicer 22. marca 1947. Ker je kmalu umrl (3. novembra 1949), je Sveti sedež za drugega apostolskega administratorja imenoval dr. Josipa Srebrniča, škofa na Krku.

1. aprila 1951 je postal apostolski administrator ljubljanski škof msgr. Anton Vovk. Po enajstih letih je Sveti sedež za novega apostolskega administratorja imenoval g. Albina Kjudra, župnika in dekana v Tomaju (ŠAK, 1). Upravo je prevzel 12. julija 1961.

17. julija 1964 pa je postal upravitelj tega ozemlja dr. Janez Jenko, apostolski administrator v Novi Gorici, ki je upravo prevzel 1. septembra 1964.

Slovenski del goriške nadškofije

V slovenskem delu goriške nadškofije je bilo 14 dekanij. Župnij je bilo 123, vikariatov 18 in 6 kuracij. Na račun vikariatov se je do danes povečalo samo število župnij. Meje dekanij so se spreminjale; nekatere so bile tudi ukinjene. Od 14 dekanij leta 1942 jih je ohranjenih še 6 in sicer: Idrija-Cerkno, Kobarid, Nova Gorica, Šempeter, Tolmin in Vipava. Dekanija Komen pa je združena s tomajsko v Kraško dekanijo.

Dr. Franca Močnika, župnika v Solkanu, je Sveti sedež dne 15. septembra leta 1947 imenoval za apostolskega administratorja slovenskega dela goriške nadškofije. Službo administratorja je opravljal samo do 12. oktobra istega leta, ker ga je nova oblast izgnala v Italijo kot nezaželeno osebo. Njegov naslednik je bil imenovan 28. februarja 1948. To je bil dr. Mihael Toroš, profesor bogoslovja v Gorici, ki je bil tudi upravitelj poreško-puljske škofije. Sedež uprave je imel še nekaj časa v Poreču, novembra 1949 pa se je preselil v Novo Gorico, na Kapelo v frančiškanski samostan, kjer je 29. decembra 1963 tudi umrl.

Zadnjega decembra leta 1963 je bil za kapitularnega vikarja izbran njegov delegat Andrej Simčič, župnik in dekan v Solkanu.

20. aprila 1964 pa je Sveti sedež imenoval novega apostolskega administratorja dr. Janeza Jenka, dotedanjega generalnega vikarja v Beogradu (ŠAK, 2).

Slovenski del tržaško-koprske škofije

Leta 1940 je spadalo v združeno tržaško-koprsko škofijo 7 dekanij s 35 župnijami in 23 vikariati, kaplanijami ali podružnicami. Število župnij se je v zadnjih letih povečalo, dekanije pa so naslednje: Koper, Dekani, Postojna in združena Kraška dekanija (prej Tomaj in Komen).

Dr. Franca Močnika, župnika v Solkanu, je Sveti sedež imenoval tudi za apostolskega administratorja dela tržaško-koprske škofije v Sloveniji. Te službe ni opravljal niti mesec dni. Nasledil ga je poreški škof dr. Dragutin Nežić s sedežem v Pazinu in sicer 25. novembra 1947.

1. aprila 1951 je ljubljanski škof msgr. Anton Vovk prevzel upravo župnij izven Svobodnega tržaškega ozemlja, 13. oktobra 1954 pa še vse druge župnije na Koprskem.

Apostolski administrator slovenskega dela tržaško-koprske škofije je 28. septembra 1955 postal dr. Mihael Toroš, njegov namestnik oziroma delegat pa Albin Kjuder, župnik in dekan v Tomaju. Kasneje ga je Sveti sedež imenoval za apostolskega administratorja tržaško-koprske škofije v Sloveniji (ŠAK, 1), katero je prevzel 12. julija 1961. Upravljal jo je tri leta, kajti Sveti sedež je 17. julija 1964 dr. Janeza Jenka, apostolskega administratorja za slovenski del goriške nadškofije

imenoval še za administratorja tržaško-koprske škofije v Sloveniji (ŠAK, 3). Hkrati je bil imenovan tudi za naslovnega škofa akufidskega. Naročeno mu je bilo, naj sedež administrature, ki jo je sprejel v upravo 1. septembra 1964, prenese v Koper.

Administraturo je sprejel v upravo 1. septembra leta 1964.

Združitev vseh treh administratur

Dr. Janez Jenko je bil posvečen v škofa 6. septembra 1964 v Logu pri Vipavi, v Koper pa se je preselil 4. decembra istega leta po vrnitvi s tretjega zasedanja II. vatikanskega cerkvenega zbora.

Konzistorialna kongregacija je dne 21. decembra 1964 izdala dekret (ŠAK, 4), ki je stopil v veljavo 1. januarja 1965, po katerem imajo vse tri administrature enotno cerkveno upravo in naslov **Apostolska administracija za Slovensko Primorje**.

Meje škofij je bilo mogoče dokončno urediti šele po sprejetju meddržavnega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo, ki je bil podpisan leta 1975 v Osimu¹ in ratificiran 1977. Zato je lahko papež Pavel VI. leta 1977 izdal bulo "Prioribus saeculi",² s katero je obnovil koprsko škofijo in jo povečal na račun dela goriške nadškofije in reške škofije, ki sta ostala v Sloveniji. Obnovljena škofija je bila s tem odlokom tudi izvzeta iz goriške cerkvene pokrajine in priključena slovenski metropoliji v Ljubljani.

Prvi redni škof obnovljene in povečane koprske škofije je postal njen dotedanji administrator dr. Janez Jenko,³ katerega je kot ordinarij nasledil sedanji škof msgr. mag. Metod Pirih 16. aprila 1987. Za škofa pomočnika (s pravico nasledstva) je bil imenovan 22. marca 1985,⁴ posvečen pa je bil 27. maja istega leta.

13. maja 2000 je papež Janez Pavel II. imenoval za prvega pomožnega škofa v Kopru dr. Jurija Bizjaka, ki je bil posvečen 5. julija v jubilejnem svetem letu 2000, ki sovpada tudi s 1400-letnico prve omembe koprske škofije v zgodovinskih virih.

1 10. novembra. Ratificirane listine pa so bile izmenjane aprila leta 1977.

2 Papeževa bula *V prvih letih*, izdana 17. oktobra 1977.

3 Umrli je 24. decembra 1994.

4 Imenovanje je bilo objavljeno 25. marca 1985.

Sl. 1: Tržaško – koprski škof Antonio Santin (1938-1975) ob procesiji sv. Nazarija v Kopru 19. junija 1938.

Fig. 1: Antonio Santin, Bishop of Trieste-Koper (1938-1975), during St. Nazarius's procession in Koper on June 19th 1938.

Apostolska administratura za Slovensko Primorje in Koprška škofija v številkah:

	1968 ⁵	1985 ⁶	2000 ⁷
Dekanije	17	15	11
Duhovnije - past. enote	204	206	207
Župnije - vikariati	185 - 19	189 - 17	191 - 16
Škofijski duhovniki	158	185	171 ⁸
Red. duhovniki in bratje	20 + 7	23 + 7	26 + 6
Redovnice	128	103	84
Prebivalci - verniki	225.000 - ?	251.957 - 213.662	260.527 - 204.130

Toliko o številkah, osebah in datumih, ki nas postavljajo v čas in prostor. O vsakem obdobju bi se dalo kaj napisati, čeprav še ni preteklo petdeset let. V nadaljevanju bom predstavil samo nekatere dogodke, ki naj vsaj malo osvetlijo takratno vzdušje in razmere.

TEŽKE POVOJNE RAZMERE

Razmere med vojno, še bolj pa po drugi svetovni vojni so bile težke, če že ne tragične, ker je brat izdajal brata in sosed soseda (prim. Valenčič, 1997, 210-211; Vovko, 1997, 215)! Že samo število ubitih duhovnikov in bogoslovcev⁹ dovolj nazorno priča o tistem času, čeprav podatki še niso popolni. Če prištejemo še redovnike in redovnice, se število še poveča (Letopis, 2000, 1134-1149).

Ko so se razmere vsaj nekoliko umirile, pa so se začela načrtna ustrahovanja, hišne preiskave,¹⁰ katerim so sledili montirani sodni procesi (ŠAK, 14)¹¹ in zapori.¹²

Novi oblastniki so uvedli samovoljno nacionalizacijo cerkvenih zemljišč in po-

5 Letopis, 1968.

6 Letopis, 1985.

7 Letopis, 2000.

8 V tem letu so umrli že štirje duhovniki (september 2000).

9 V letopisu Cerkve na Slovenskem 2000 jih je zapisanih 24 (Letopis, 2000).

10 Dne 18. in 25. januarja 1956 je bila preiskava pri apostolskem administratorju dr. Mihaelu Torošu. Žrtve preiskav so bili tudi drugi duhovniki. Eno leto po hišni preiskavi, sprašuje N.N. duhovnik notranjo upravo, kdaj mu bo vrnjen zaplenjeni material, predvsem zapiski o znamenitih freskah v Hrastovljah, katere je prepisal iz uradne knjige, ki je izšla v Sloveniji?

11 Npr. **Kobal Ivan**: 18 let strogega zapora in 4 leta omejitve državljanskih pravic; **Hlad Ivan**: 16 let strogega zapora in 4 leta omejitve državljanskih pravic; **Šturm Ludvik** (knjigovodja): 10 let in 6 mesecev strogega zapora in 2 leti omejitve državljanskih pravic; **Marc Ljubo**: 10 let strogega zapora in dve leti omejitve državljanskih pravic; **Klinkon Karel**: 9 let strogega zapora in dve leti omejitve državljanskih pravic; **Sivec Stanislav**: 3 leta in 6 mesecev strogega zapora in **Zadnik Robert**: 1 leto in 6 mesecev strogega zapora.

12 Primorski duhovniki so prebili v komunističnih zaporih skupaj 82 let, 4 mesece in 12 dni. V italijanski internaciji pa 5 let, 5 mesecev in 3 dni. Podatki pa niso dokončni, saj so mnogi med tem časom umrli in svoje dokumente po vsej verjetnosti uničili! (Letopis, 2000, 1150-1151).

sestev ter župnijskih zgradb.¹³ Da je bilo zaradi tega skoraj nemogoče obnavljati poškodovane cerkve in župnišča, je vsakomur jasno.¹⁴ Vendar se je uredilo veliko, zlasti po drugem vatikanskem koncilu. Vsekakor je bilo vložene ogromno truda in napora, ko so verniki na pobudo svojih duhovnikov in predvsem s prostovoljnimi prispevki obnavljali svetišča. Državne pomoči niso bili deležni, razen v zadnjem času, pa še ta je bolj skromna. Omeniti velja, da je bilo po koncilu v škofiji zgrajenih tudi nekaj novih cerkva.¹⁵

Priljubljeni objekti za nacionalizacijo so bili še posebej samostani,¹⁶ ki so bili kot nalašč pripravni za razne šole, arhive, internate in "domove", ki so se zaklepali od zunaj. Na ta način je skoraj ves inventar nacionaliziranih zgradb zamenjal lastnike in prvotno lokacijo! Odnoseno je bilo pohištvo in notranja oprema in seveda dragocene slike, kipi, knjige ter arhivsko gradivo, kolikor ga je še seveda ostalo, saj so Italijani že pred začetkom vojne odnesli na varno vse tisto, kar je bilo res dragoceno.¹⁷ Nekateri stvari¹⁸ so sicer že bile vrnjene pred sprejetjem zakona o denacionalizaciji. Po sprejetju zakona pa se zdi, kot da za primorske kraje ta zakon ne velja!

V povojni čas spada tudi oblikovanje in ustanovitev duhovniškega društva,¹⁹ katerega je podpirala država z željo, da se ustanovi od Rima ločeno državno Cerkev. Za marsikaterega duhovnika je vstop v društvo pomenil rešitev iz zapora, pa tudi bolj prijazen odnos oblasti. Ker pa je za tem društvom stala oblast, boljše rečeno UDBA, in ker so ordinariji vedeli, kakšen je njegov namen, ga seveda niso mogli in smeli priporočati. Dva duhovnika je zaradi njunega delovanja v tem društvu celo zadela stroga cerkvena kazen izobčenja.²⁰ Po dolgoletnih prizadevanjih sta se oba spravila s Cerkvijo.²¹

Član tega društva je bil nekaj časa tudi apostolski administrator dr. Mihael Toroš. Ker pa mu načelnik Oddelka za notranje zadeve OLO Gorica kljub članstvu ni dovolil procesije,²² je iz CMD izstopil (3. junija 1953).

13 Na primer - v Vipavi, ko je vojska zasedla župnišče in semenišče, ter ga zapustila razdejanega! Župnišče na Gročani je vojska zasedla leta 1945 in v njem ostala vse do danes. Sedaj je župnišče brez vrat, oken, stopnic in podov (6. 10. 1959)!

14 Apostolski administrator dr. Mihael Toroš je z denarjem, ki ga je prejemal kot urednik "Družine", delno pokrival stroške obnove porušene cerkve v Renčah.

15 V Idriji, Novi Gorici, Ankaranu, Portorožu in v Kopru - sv. Marko.

16 Frančiškanski samostan v Kopru in Strunjanu, minoritski v Piranu, noterdamk v Trnovem.

17 Na primer: slike V. Carpaccia iz Kopa in Pirana.

18 Tukaj mislim na vrnitev celotne knjižnice Minoritskega samostana v Piranu, kakor tudi samostanskega arhiva; vrnjeno še v bivši državi!

19 Cirilmetodijsko društvo (CMD) Slovenskih duhovnikov, ustanovljeno 1. septembra 1949.

20 Jožef Lampret in Anton Bajt sta bila izobčena na osnovi dekreta izdanega 3. maja 1950, (ŠAK, 5) in razglašena 30. avgusta istega leta.

21 Dekret o prenehanju izobčenja za Antona Bajta in Jožefa Lampreta je bil izdan 19. oktobra 1966 (ŠAK, 6) - morala sta izpolniti določene pogoje, da ju je lahko škof odvezal izobčenja: podrediti sta se morala zahtevam Svetega sedeža, da ne bosta imela več zveze z društvom slovenskih duhovnikov (CMD) in da ne bosta sodelovala pri društvenem glasilu. Za pokoro sta morala opraviti mesečne duhovne vaje.

22 Za praznik Sv. Rešnjega Telesa (4. junija 1953).

SKRB ZA VZGOJO

Pastoralno delovanje

Delovanje duhovnikov na pastoralnem področju v tistih časih ni bilo lahko. Ali niso dobili dovoljenja za bivanje,²³ ali pa jim niso dovolili poučevati verouk. Zato je apostolski administrator dr. Mihael Toroš izdal okrožnico (ŠAK, 7), v kateri navaja ustavo SFRJ: *Verske skupnosti, katerih nauk ne nasprotuje ustavi, so svobodne v svojih verskih stvareh in v izvrševanju verskih obredov. Zato po kanonu 2221 Zakonika cerkvenega prava za jugoslovanski del goriške nadškofije določa kazenskopravno sankcijo: Kdor bi dušnega pastirja, ki ima po božjem in cerkvenem pravu strogo dolžnost poučevati krščansko mladino v krščanskem nauku, oviral v izpolnjevanju te dolžnosti, zapade s tem vnaprej izrečenemu izobčenju, ki je pridržano ordinariju.*

Reakcija na to okrožnico je kmalu sledila iz duhovniških vrst (danes lahko razumemo, kdo je bil v ozadju tega). V imenu dekanijske duhovščine Kobarida je na okrožnico odgovoril dekan Ludvik Likar. Administratorja opozarja, da lahko ljudska oblast smatra drugo točko, kjer je navedena sankcija, kot napad na ljudsko oblast. *Ljudska oblast, kolikor mi je znano, načelno ni proti pouku kršč.(anskega) nauka, pač pa je proti tistim duhovnikom, ki zlorablajo baje pouk, da ob tej priliki rovarijo proti ljudski oblasti ... pripravljene so dati dovoljenje vsem poštenim duhovnikom, predvsem pa članom CMD navaja v svojem dopisu.*²⁴

Administrator takoj odgovarja, da nekatere osebe napačno razlagajo njegovo okrožnico in zatrjuje, da ni bil njegov namen nikogar napadati, ampak je bil to *izraz moje skrbi za dušni blagor črede, ki mi je izročena* (ŠAK, 8). Problem z veroukom za otroke v šolskih domovih (Bovec, Kobarid, Strunjan) in med tednom niso mogli obiskovati verouka, je bil prisoten še leta 1965.²⁵

Zaradi omejevanja svobode pastoralnega delovanja so se mnogi duhovniki posvetili poglobitvi duhovnosti verskega življenja. Prav na Primorskem so na pobudo dr. Mihaela Toroša začeli obnavljati in spodbujati ljudske misijone.²⁶ Pozneje zlasti po koncilu, so začeli posvečati svojo skrb študentom,²⁷ zakonskim občestvom,²⁸ pripravi na zakon (1969), duhovnim vajam za študente in mladino (1970) ter katehumenatu in pouku za odrasle (1987).

23 Npr.: Minoritski patri v Piranu; oziroma dobili so ga samo za 14. dni!

24 Kobarid, 20. septembra 1951.

25 Koper, 24. februarja 1965, administratorjev dopis na Komisijo za verska vprašanja.

26 Marijinem letu 1954.

27 V Novi Gorici leta 1966.

28 V Postojni in Idriji leta 1969.

Sl. 2: Grb tržaško-koprške škofije, detajl s škofovskega prestola (18. stoletje) v koprski stolnici.

Fig. 21: Coat-of-arms of the Trieste-Koper Diocese, a detail from the bishop's throne (18th century) in Koper cathedral.

V zadnjem desetletju pa je vsekakor pomemben dogodek škofijsko zborovanje za duhovno in pastoralno prenavo, ki se je vršilo na Mirenskem gradu leta 1992 in 1993. Sad teh zborovanj so *Pastoralne smernice*,²⁹ ki nakazujejo in opredeljujejo bodoče delo na škofijski ravni.

²⁹ Izdane v Kopru 1996.

Tiskana beseda

Na začetek petdesetih let spada ustanovitev verskega lista za goriško administracijo. V osnutku svoje okrožnice je dr. Mihael Toroš zapisal: *Po dogovoru z mero-dajno oblastjo sem osnoval za goriško administracijo verski list na osmih straneh, ki mu bo ime "Družina" in ki bo izhajal dvakrat v mesecu, začenši z mesecem majnikom 1952.*³⁰ Kmalu zatem, leta 1955 pa je imel administrator težave z davkarjo, ki je pobirala visoke davke in ga opozarjala, da zamuja s plačili.³¹ Probleme je imel tudi z naklado. Za verski list je namreč vedno primanjkovalo papirja. Šele leta 1965 je dobil škof dr. Janez Jenko zagotovilo, da lahko list Družino tiska v neomejenih izvodih. Nekaj števil je bilo tudi zaplenjenih, ker vsebina ni bila pogodu takratni oblasti.

Dr. Mihael Toroš je hotel sredi petdesetih let izdati tudi molitvenik. Verska komisija iz Ljubljane pa mu je odgovorila, da Partizanska tiskarna sporoča, da molitvenika ne morejo tiskati, ker so preobremenjeni z delom (ŠAK, 10)! Tudi v naslednjem letu prizadevanja niso obrodila zelenega sadu. Na razpolago ni bilo papirja, ne tiskarne pa tudi ne knjigovoznice! Načelnik Komisije za verska vprašanja ga je zato leta 1957 v svojem dopisu usmeril *na tisto ustanovo, ki ima že sedaj sama najboljše tehnične, materialne in druge pogoje* (ŠAK, 11).³² Naveličan vsega tega je na enega od dopisov³³ zapisal pripombo: *Goriški apos.(tolski) administrator se je boril za molitvenik in ga priboril. Zadruga³⁴ se bo sedaj bahala, da je izdala molitvenik za slov.(enske) vernike.*

Leta 1965 je bilo ustanovljeno "Farno ognjišče", župnijski list za župniji Koper in Postojna, ki se je kmalu preimenovalo v "Ognjišče" in postalo mesečnik za mladino, ki se je razširil po vsej Sloveniji. Prva številka je izšla v Postojni, kjer je deloval g. Franc Bole, ki je še vedno odgovorni urednik s sedežem v Kopru.³⁵ Soustanovitelj je bil takratni kaplan v Kopru Bojan Ravbar, kasnejši tamkajšnji dolgoletni župnik. Tudi "Farno Ognjišče" je bilo v začetku razmnoženo na ciklostil. Šele leta 1966 je bilo v tiskarnah na razpolago dovolj papirja, tako da so Ognjišče lahko sprejeli v tisk. Ker je naklada tega verskega lista za mladino neprestano rasla je to oblastnike zaskrbelo, zato *so bili glavni urednik pa tudi drugi člani uredništva in uprave žrtve raznih preiskav, zasliševanj in tudi sodnih preganjanj*, je zapisano na spletni strani Ognjišča. Preganjanja so bila izrazitejša leta 1974. Za nekaj let so celo vsem uslužbencem Ognjišča odvzeli potne liste.

30 Osutek okrožnice, samo en list: Nova Gorica, 30. aprila 1952.

31 Na primer: Obvestilo LO mestne občine Nova Gorica, da dr. Toroš (sic) - list Družina - dolguje tri akontacije dohodnine v višini 1.567.000 dinarjev (ŠAK, 9).

32 Mislil je na CMD.

33 Ljubljana, 1. maja 1957.

34 Zadruga katoliških duhovnikov, ki je delovala pod okriljem CMD.

35 Več o začetkih revije Ognjišče v sami reviji, ki letos obhaja 35. letnico izhajanja. Zgodovinski in kronološki pregled je tudi na internetu: <http://www.ognjisce.si/revija/zgodovina.htm> - katerega je pripravil mag. Božo Rustja in Silvester Čuk: /35let.htm.

Izobraževanje duhovnikov

Cerkev kot urejena skupnost mora skrbeti za izobraževanje svojih vodilnih kadrov. Cerkev na Slovenskem pa po drugi svetovni vojni ni imela nobene ustrezne ustanove. Škofje so kandidate za duhovništvo pošiljali v malo semenišče in na gimnazijo v Pazin v hrvaški Istri, kjer so dobivali osnovno znanje za fakultetni študij. Goriški administrator pa je želel, da bi bila takšna vzgojna ustanova v domačem kraju. Ker je imel dr. Mihael Toroš zelo dobre odnose z oblastjo (prej bi lahko rekli, da ga je oblast izkoriščala v svoje namene), mu je tudi dovolila, da je odprl malo semenišče v Vipavi. Minister za prosveto LRS mu dovoljuje *otvoritev gimnazije kot verske šole za pripravo duhovniškega naraščaja za goriško administraturo s sedežem v Vipavi pod imenom Slovensko malo semenišče v Vipavi* (ŠAK, 12). Verska komisija pa mu je celo plačala obnovitvena dela in inventar za šolo in internat.³⁶ Jeseni leta 1953 pa je častnik JLA zahteval, da se Malo semenišče, ki je bilo v župnišču, in staro župnišče izpraznita do naslednjega dne do 12. ure. En mesec po zasedbi Malega semenišča (15. in 16. novembra 1953) so se vanj vselile vojaške družine. Šele jeseni leta 1955 je bilo ponovno odprto. Leta 1957 pa je administrator dr. Mihael Toroš, potem ko je bila ukinjena gimnazija v Ajdovščini, ki so jo obiskovali tedanji gojenci Malega semenišča, ustanovil Srednjo versko šolo za pripravljanje duhovnikov (ŠAK, 13). 15. maja 1991 pa je sedanji koprski škof msgr. mag. Metod Pirih izdal odlok o ustanovitvi Škofijske gimnazije Vipava.

Za zaključek

Ta predstavitev Koprške škofije po letu 1945 je samo utrinek njene bogate zgodovine. Omejil sem se samo na kratko predstavitev vseh treh administratur in njihovo združitve v enotno škofijo. Prav tako sem bežno predstavil povojno obdobje, skrb za vzgojo vernikov in prizadevanja za izobraževanje duhovnikov. Vse to bodo lažje ocenjevali prihodnji rodovi, ker bodo to gledali iz večje časovne razdalje.

³⁶ Pogodba za izdelavo opreme za učilnice, pisarne, spalnice, jedilnico in kuhinjo. Volčja Draga, 17. septembra 1951.

THE KOPER DIOCESE AFTER 1945

Fr Marjan VOGRIN

OFM Conv, SI-6330 Piran, Bolniška 30

SUMMARY

The present renewed Koper diocese encloses the three former administrations covering the regions of Gorica, Trieste-Koper and Rijeka.

In 1947, a part of the Gorica archdiocese was assigned to Yugoslavia (Slovenia) on the basis of a piece treaty. Part of the Trieste-Koper diocese was in the Free Territory of Trieste, in Zone B under the military administration of the Yugoslav Army, while a part of this diocese was situated in Slovenia.

The administration of the Rijeka diocese in Slovenia covered the deaneries of Hrušica (with the parishes of Hrušica, Brezovica, Golac, Podgrad, Pregarje and Slivje) and Trnovo (with the parishes of Trnovo, Knežak, Prem and Zagorje). To the latter, the parishes of Jelšane and Podgraje were also incorporated.

This administration was initially managed by Msgr. Karel Jamnik (1947-1949), priest and dean at Trnovo, then by Dr. Josip Srebrnič, the Bishop of the Island of Krk (1949-1951). In 1951, its principal became Msgr. Anton Vovk, the Bishop of Ljubljana, who was eventually succeeded by Albin Kjuder, priest and dean at Tomaj (1961-1964).

On September 1st 1964, the administration was taken over by Dr. Janez Jenko, apostolic administrator in Nova Gorica.

The Slovene part of the Gorica archdiocese was composed of 147 parishes incorporated in 14 deaneries. Its administrators were Dr. Franc Močnik, priest at Solkan (1947 – less than a month), who was eventually replaced by Dr. Mihael Toroš (1948-1963). After Dr. Toroš's death, a canon vicar was chosen, i.e. Dr. Toroš's delegate Msgr. Andrej Simčič, priest and dean at Solkan who, however, carried out this duty only for a few months.

On April 20th 1964, the Pope named a new apostolic administrator, i.e. Dr. Janez Jenko, till then the general vicar in Belgrade.

The administration of the Trieste-Koper diocese was composed of 58 parishes incorporated in 7 deaneries. Its administrator were Dr. Franc Močnik and, after his banishment, Dr. Dragutin Nežič, the Bishop of Pazin (1947-1951/1954). In 1951, the administration outside the Free Territory of Trieste was taken over by Msgr. Anton Vovk, the Bishop of Ljubljana, the rest in 1954. He turned the entire administration over to Dr. Mihael Toroš, the apostolic administrator of Gorica (1955-1961).

In 1961, the administrator's post was entrusted to Albin Kjuder, priest and dean at Tomaj.

On July 17th 1964, the Pope appointed Dr. Janez Jenko, the apostolic adminis-

trator for the Slovene part of the Gorica archdiocese in Nova Gorica, the administrator of the Trieste-Koper diocese in Slovenia as well.

He took charge of the administration on September 1st 1964.

On December 21st 1964, the consistorial congregation issued a decree that became valid on January 1st 1965 and according to which all three administrations acquired a unified ecclesiastic management and the title of The apostolic administration for the Slovene Littoral.

The borders of the dioceses could have been given their final shape only after an international agreement was signed in Osimo in 1975 and ratified in 1977. On these grounds, Pope Paul VI was able to issue, on October 17th 1977, the bull "Prioribus saeculi", with which he renewed the Koper diocese and extended in on the account of a part of the Gorica archdiocese and the Rijeka diocese, which stayed in Slovenia.

The first regular bishop of the renewed and enlarged Koper diocese became Dr. Janez Jenko, its previous administrator. He was eventually replaced by the ordinary and the present bishop Msgr. Metod Pirih, MA. He was appointed the assistant bishop on March 22nd 1985 and finally consecrated on May 27th of the same year.

On May 13th 2000, Pope Paul II appointed Dr. Jurij Bizjak the first suffragan bishop in Koper. He was consecrated on July 5th in the jubilee year of 2000, which coincides with the year of 1400 when the Koper diocese was mentioned for the first time in historical sources.

The text further deals in brief with the hard postwar conditions marked with murders of a number of priests, false trials, accusations and heavy penal sentences. The text also refers to the acts of nationalisation and the troubles since then faced by the former property owners.

The concluding part of the paper is dedicated to the many troubles faced by the Church during its functioning. There were various permits needed for the (self-evident) pastoral work, as well as for printing books. But troubles occurred also during the implementation of the printing itself, for everything was lacking for the very church print.

In 1950, the Ministry of Education of the People's Republic of Slovenia indeed allowed a religious secondary school to be opened in Vipava and even financed the purchase of its equipment. Soon, however, the building was occupied by the Army and did not move from it for two whole years. Thus the school began to function no earlier than in spring 1957. The diocesan grammar school in Vipava, on the other hand, was founded in 1991 by the present ordinary bishop Msgr. Metod Pirih, MA.

Key words: administrations, administrators, religious press, theological seminary

VIRI IN LITERATURA

- ŠAK, 1** - Škofijski arhiv Koper (ŠAK). Apostolska administracija tržaško-koprške škofije v Sloveniji (AATK). Vatikan, 11. julija 1961. Št. 7157/61.
- ŠAK, 2** - Apostolska administracija za Slovensko Primorje (AASP). Št. 2063/64.
- ŠAK, 3** - AASP. 17. julija 1964. Št. 4100/64.
- ŠAK, 4** - AASP. Št. 233-742/64.
- ŠAK, 5** - Apostolska administracija jugoslovanskega dela goriške nadškofije (AANG). 3. maja 1950. Št. 323/50.
- ŠAK, 6** - AANG. 19. oktobra 1966. Št. 108157/D.
- ŠAK, 7** - AANG. 15. septembra 1951. Št. 417/v/1.
- ŠAK, 8** - AANG. Nova Gorica, 21. septembra 1951. Št. 417/v/2.
- ŠAK, 9** - AANG. Nova Gorica, 29. julija 1955. Št. 2/55.
- ŠAK, 10** - AANG. Ljubljana, 3. septembra 1955. Št. 110/55.
- ŠAK, 11** - AANG. Ljubljana, 27. aprila 1957. Št. 9/57.
- ŠAK, 12** - Slovensko malo semenišče v Vipavi (MSV). Ljubljana, 10. oktobra 1950. Št. I - 4271/1.
- ŠAK, 13** - MSV. 19. avgusta 1957. Št. 454.
- ŠAK, 14** - AANG. Okrožno sodišče v Gorici, 18. marca 1952. Št. K 14/52-26.
- Indicatore (1942):** *Indicatore personale et locale dell'archidiocesi di Gorizia*. Gorizia.
- Kralj, F. (1982):** *Zgodovina koprške škofije*. V: Klemenčič, D. (ed.): *Tvoja in moja Cerkev*. Ljubljana, 119-130.
- Letopis (1968):** *Letopis Apostolske administrature za Slovensko Primorje 1968*. Koper.
- Letopis (1985):** *Letopis Cerkve na Slovenskem 1985*. Ljubljana.
- Letopis (2000):** *Letopis Cerkve na Slovenskem 2000*. Ljubljana.
- Prospetto (1940):** *Prospetto delle diocesi di Trieste e Capodistria 1940*. Trieste.
- Prospetto (1954):** *Prospetto delle diocesi di Trieste e Capodistria*. Trieste.
- Rosa, J. (1999):** Apostolski administrator dr. Mihael Toroš, briški rojak, v dokumentih političnih in upravnih organov na Goriškem. V: *Briški zbornik*. Dobrovo, 367-380.
- Status cleri (1938):** *Status cleri et beneficiorum dioecesis Fluminensis*. Maddolini.
- Status personalis (1959):** *Status personalis et localis partis Jugoslavicae archidioeceseos Goritiensis MCMLIX (ciklostil)*. Komen.
- Status personalis (1962):** *Status personalis et localis partis Jugoslavicae archidioeceseos Goritiensis*. Đakovo.
- Šematizem (1964):** *Šematizem ali status personalis et localis partis unitarum dioeceseon Tergestinae et Justinopolitanae in Slovenia*. Za leto 1964 (ciklostil). Tomaj.
- Valenčič, R. (1997):** *Katoliška cerkev na Primorskem*. V: *Zbornik Primorske - 50 let*. Koper, 210-213.
- Vovko, A. (1997):** *Pot do koprške škofije*. V: *Zbornik Primorske - 50 let*. Koper, 214-216.